

Więc mniejsza o to, w jakiej spocznieś urnie
Cyprian Kamil Norwid (+1883), [Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie]

Jaką krzywdę wyrządziłeś Ojczyźnie
Panie Prezydencie
Miroslaw Pacuszkiewicz TJ (+2010), *Norwidowe przesłanie*

Program merytoryczny konkursu tematycznego dla uczniów gimnazjów województwa mazowieckiego „Lech Kaczyński – historia najnowsza”

Do uczniów i uczennic

Przedstawiamy niżej program konkursu tematycznego, skierowany do Was wszystkich, uczniów i uczennic gimnazjów w województwie mazowieckim. Konkurs dotyczy nie tylko osoby Lecha Kaczyńskiego, ale historii najnowszej naszego kraju oraz jego sąsiadów, historii, której i Wy jesteście świadkami. Bohater tego konkursu był nie tylko jej świadkiem, ale i uczestnikiem. Kiedy Wasi rodzice lub dziadkowie mogli oglądać trzynastoletniego chłopaka, występującego razem ze swym z bratem w znanej bajce na ekranie kinowym i telewizyjnym, nie przypuszczali, że patrzą na przyszłego działacza politycznego Polski konspiracyjnej i opozycyjnej, jednego z przywódców związku zawodowego, do którego zapisze się dziesięć milionów Polaków, polityka, prezydenta naszej stolicy i w końcu naszego państwa.

Może i Wy jesteście ciekawi – a nauka bierze się właśnie ze zwykłej ciekawości – gdzie się urodził, jak żył, co robił, jak wyglądała Polska za jego czasów, przed Waszym urodzeniem i wtedy, gdy byliście mali, a przede wszystkim – dlaczego do dziś jego osoba budzi wśród Polaków zainteresowanie i duże emocje? Jeśli tak jest, zachęcamy Was do udziału w tym konkursie.

Do uczestników, ich rodziców (opiekunów) i nauczycieli

Cel naszego konkursu to popularyzacja wiedzy o najnowszej historii Polski oraz Europy Środkowo-Wschodniej oraz popularyzacja wiedzy o Lechu Kaczyńskim (1949–2010). Konkurs ma również na celu zachęcenie jak najszerszych kręgów uczniów gimnazjów do samodzielnego poznawania najnowszych dziejów Polski i naszego regionu geohistorycznego (Europa Środkowo-Wschodnia) – przez pryzmat historii życia tytułowego bohatera. Proponujemy więc, poprzez dobór lektur, a następnie pytań konkursowych, gradację trudności tak, by przyciągnąć uwagę możliwie dużej ilości zainteresowanych historią uczniów i uczennic na etapie szkolnym, następnie zachęcić do dalszej pracy by nagrodzić talent i pracowitość tych – miejmy nadzieję wielu – osób, które zdolne będą do samodzielnego poznawania naszej niedawnej przeszłości.

Charakter konkursu określamy jako tematyczny, dotyczący najnowszej historii, ograniczając go w zasadzie do cezury między 1944 a 2010 rokiem, lecz z racji tematyki i chronologii nie możemy uniknąć odniesień do „współczesności”, rozumianej powierzchownie jako „polityka”. Jej atmosfera otacza nas stale, w sposób narzucający się, a zarazem niewidoczny dla

każdego człowieka, lecz jednocześnie, to paradoks, brakuje nam często rzetelnych podstaw umysłowych do jej oceny, do czego przyczynia się i szkolna praktyka nauczania historii oraz przedmiotów pokrewnych. Decyduje najczęściej o tym niedobrym stanie rzeczy brak czasu na lekcjach historii na dzieje najnowsze, dobrze jeśli pojawiające się w ogóle pod koniec roku szkolnego, brak rzetelnych i przede wszystkim czytelnych dla umysłowości dziecka i młodego człowieka podręczników oraz antologii historycznych, literackich i innych lektur pomocniczych.

Nade wszystko samym sobie, jako organizatorom konkursu, a także rodzicom, opiekunom i nauczycielom przyszłych laureatów polecamy lekturę wiersza Wisławy Szymborskiej *Dzieci epoki*, zaczynającego się od słów: „Jesteśmy dziećmi epoki, / epoka jest polityczna”. I choć napisanego w odniesieniu do minionej – miejmy nadzieję – epoki naszej polskiej historii, to nadal aktualnego. Chcieliśmy także zwrócić uwagę, że ogląd wydarzeń współczesnych oraz tych z niedalekiej przeszłości jest – i zawsze będzie – spaczony zbyt krótkim dystansem czasowym. Nie posiadamy odpowiedniej perspektywy oraz, co niemniej ważne, niedostępne są dla historyków, a za ich pośrednictwem dla czytelników, istotne dokumenty, które dopiero kiedyś spoczną w publicznych archiwach. Widzimy więc „na własne oczy”, ale nie sięgamy „drugiego dna” wydarzeń. Świadomość tych, nieuniknionych przecież, ułomności powinna tym bardziej zachęcać nas do ostrożności w ocenach, co nie oznaczać musi powstrzymywania się od stanowczych czy wartościujących sądów. Pamiętając o tym, pragniemy uniknąć politycznego zacietrzewienia, a także uprawiania politycznej propagandy. Co w zamian? Chcemy przybliżyć wspomnienie zupełnie niedawnych wydarzeń, których większość z nas była świadkami, niektórzy również ich uczestnikami oraz przybliżyć świat wartości narodowych, społecznych, religijnych, bliskich przecież większości Polaków, którymi kierował się w swym życiu tragicznie zmarły prezydent naszego państwa.

O ile na etapie szkolnym przeciętnie uzdolnionym uczestnikom konkursu powinna wystarczyć sama zachęta do udziału w nim i praca samodzielna, by uzyskać pożądaný efekt, o tyle na dalszych etapach zachęcamy rodziców (opiekunów) i nauczycieli do pomocy uczniom w przyswojeniu wymaganego materiału, a przede wszystkim w jego zrozumieniu. Nie zalecamy czytania przypisów w podanych monografiach i podręcznikach (etap wojewódzki przede wszystkim), które niech pozostaną lekturą historyków i pasjonatów historii. Na ich podstawie nie będą także układane zadania konkursowe. Podana literatura przedmiotu, dostosowana do tematyki i stopnia trudności każdego z etapów konkursu, została ułożona w proponowanej przez nas kolejności lektur. Jako przykładowe tylko podano w literaturze dwa filmy dokumentalne (etapy rejonowy i wojewódzki).

Etap szkolny konkursu wymagać będzie wiedzy określonej przez program nauczania historii w szkole podstawowej oraz w gimnazjum w zakresie dziejów najnowszych Polski oraz powszechnych, w uzupełnieniu o podane lektury, opisujące w przystępny sposób powojenną historię Polski. W szczególności uczniom potrzebna będzie wiedza o historii politycznej Polski w tym okresie, historii życia codziennego, życia społecznego i religijnego, przebiegu narodowych i społecznych buntów oraz kształtowania się opozycji politycznej do roku 1980, a następnie dziejów „Solidarności” do 1989 roku. W etapie tym jedynie w podstawowym zakresie zajmiemy się działalnością publiczną tytułowego bohatera oraz historią Polski po roku 1989.

Literatura dla uczniów

I Historia

1. Dowolne, wybrane przez ucznia we współpracy z rodzicami (opiekunami) bądź nauczycielem, podręczniki i atlasy do historii dla szkoły podstawowej i gimnazjum*;
2. „Warszawa lata 50.”, Warszawa 2014 (albumowa);
3. „Warszawa lata 60.”, Warszawa 2014 (albumowa);
4. Jacek Friedrich, „Gdańsk dla małych podróżników”, Gdańsk 2005*;
5. Jan Marek Owsiniński (tekst), Jacek Fedorowicz (rysunki), „Solidarność – 500 pierwszych dni” [1980–1981], b.m.w. 1989, wyd. 3, II obieg (komiks, wersja elektroniczna: <http://www.sierpien1980.pl/s80/czytelnia/7218,dok.html>);
6. [Joanna Papużyńska], „Bajka o smoku niewawelskim napisana bez wiedzy i zgody K.M.” [Kornela Makuszyńskiego], Warszawa 1988, wyd. 2 (komiks), II obieg;
7. Szymon Sławiński, „Solidarność 1980–86. Krótka historia dla dzieci”, Warszawa 2010;
8. Joanna i Jarosław Szarkowie, „Nie ma wolności bez Solidarności”, Kraków 2010 (seria „Kocham Polskę. Historia dla najmłodszych”, tom 11 – oraz pozostałe tomy)*;
9. Wacław Kłag, „Blaski i nędze życia w PRL”, Kraków 2014 (albumowa);
10. „Kronika PRL 1944–1989”, Warszawa 2015– (seria ta liczyć ma 46 tematycznych tomików, jednak są to książki „do czytania”, a nie „do studiowania”, zachęcamy więc do lektury całości, choć zróżnicowanej gdy idzie o jej wartość);
11. „Polska XX wieku 1914–2003”, Warszawa 2004 (seria „Polska. Dzieje cywilizacji i narodu”, tom 6)*;
12. Alicja Dybkowska, Małgorzata i Jan Żarynowie, „Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności”, Warszawa 2007, wyd. 7*;
13. Marek Borucki, „Historia Polski do 2010 roku”, Warszawa 2010*;
14. Bogdan Snoch, Roman Tusiewicz, „Szkolny słownik historii Polski 1918–1989”, Warszawa 2000 (pomocnicza)*.

* fragmenty dotyczące historii najnowszej

II Lech Kaczyński

1. strona internetowa <http://www.lechkaczynski.org/>;
2. Marta Kaczyńska, „Moi rodzice”, Warszawa 2014 (wywiad Doroty Łosiewicz);
3. „Hołd katyński”, Kraków (albumowa);
4. „Hołd katyński 2”, Kraków (albumowa).

Etap rejonowy konkursu dotyczy w dużej mierze historii Polski końca lat siedemdziesiątych i lat osiemdziesiątych, a więc związany będzie z działalnością tytułowego bohatera w konspiracji i opozycji politycznej na terenie Wybrzeża (współpraca z Komitetem Samoobrony Społecznej „KOR”, praca w Wolnych Związkach Zawodowych) i w tzw. pierwszej „Solidarności”, w okresie jej legalnej działalności, a następnie w stanie wojennym i później, do roku 1989. Będziemy się zastanawiać także nad zagadnieniami związanymi z tworzeniem tzw. drugiej „Solidarności”, działalnością opozycji politycznej w Polsce w drugiej połowie lat osiemdziesiątych, problemami „Magdalenki”, „okrągłego stołu” i pierwszymi, półwolnymi, wyborami w Polsce od roku 1989 („4 czerwca”) oraz ich konsekwencjami. Dla zrozumienia historii następnego dwudziestolecia istotne jest bowiem poznanie, na tyle na ile już potrafimy, wydarzeń z lat 1987–1990.

Literatura dla uczniów

I Literatura przedmiotu dla etapu szkolnego konkursu

II Historia

1. Dowolne, wybrane przez ucznia we współpracy z nauczycielem, podręczniki i atlasy do historii dla liceum*;
2. Witold Pronobis, „Polska i świat w XX wieku”, Warszawa 1996, wyd. 3*;
3. Adam Dziurok i in., „Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989”, Warszawa 2010*.

* fragmenty dotyczące historii najnowszej

III Lech Kaczyński

– wywiady

1. Jarosław i Lech Kaczyńscy, „O dwóch takich... Alfabet braci Kaczyńskich” (Michał Karnowski, Piotr Zaremba), Kraków 2006;
2. „Lech Kaczyński – ostatni wywiad” (Łukasz Warzecha), Warszawa 2011

– biografia;

3. Piotr Semka, „Lech Kaczyński. Opowieść arcypolska”, Warszawa 2010

– film dokumentalny;

4. „Niosła go Polska. Filmowa biografia prezydenta Lecha Kaczyńskiego”, 2013, reż. Robert Kaczmarek.

Etap wojewódzki konkursu przede wszystkim dotyczy historii dwudziestolecia (1990–2010) i działalności publicznej tytułowego bohatera – współpracownik Lecha Wałęsy, jeden z przywódców tzw. drugiej „Solidarności”, przywódca partyjny (Porozumienie Centrum, Akcja Wyborcza „Solidarność”, Prawo i Sprawiedliwość), senator i poseł, prezes Najwyższej Izby Kontroli, minister sprawiedliwości, prezydent Warszawy, prezydent Polski. Postaramy się przyjrzeć sytuacji gospodarczej, społecznej, a przede wszystkim politycznej i geopolitycznej Polski w tym czasie, które uwiarykowują się w: 1) procesie tzw. prywatyzacji („uwłaszczenia” na majątku narodowym i państwowym), 2) procesie lustracji (zagadnienie wpływów agenturalnych z okresu PRL i współczesnych na styku gospodarki i polityki), 3) sprawie obecności naszego kraju w strukturach zachodnioeuropejskich i euroatlantyckich (Unia Europejska i NATO), 4) trudnych relacjach ze zjednoczonymi Niemcami i Związkiem Radzieckim/Rosją, 5) relacjach z innymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Wschodniej, przede wszystkim Ukrainą i Gruzją.

Literatura dla uczniów

I Literatura przedmiotu dla poprzednich etapów konkursu

II Historia

1. Wojciech Roszkowski, „Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku”, Warszawa 2003, wyd. 4 (fragmenty o historii Polski, Europy Środkowo-Wschodniej/Wschodniej i Związku Radzieckiego oraz krajów/państw „sukcesyjnych” po nim od roku 1989);
2. Piotr Wandycz, „Cena wolności. Historia Europy Środkowowschodniej od średniowiecza do współczesności”, Kraków 2003, wyd. 2*;

3. Piotr Hlebowicz, Piotr Warisch, „Vilnius – Varšuva. Bendras kelias į laisvę. Wilno – Warszawa. Wspólna droga do wolności”, Kraków 2010 (albumowe)*;
4. Anna Reid, „Pogranicze. Podróż przez historię Ukrainy 988–2015”, Kraków 2016*;
5. Dawid Kolbaia i in., „Gruzja nieznana. Wspólne losy Gruzinów i Polaków”, Kraków 2011*;
6. Wojciech Grzelak, „Gra z Rosją. Do jednej bramki”, Warszawa 2013;
7. Wojciech Roszkowski, „Najnowsza historia Polski 1914–2011”, Warszawa 2011 (tomy 3 - 7), wyd. nowe;
8. Antoni Dudek, „Historia polityczna Polski 1989–2012”, Kraków 2013, wyd. nowe;
9. Adam Bujak i in., „Wygaszanie Polski 1989–2015”, Kraków 2015.

* fragmenty dotyczące historii najnowszej

III Lech Kaczyński

– biografie

1. Sławomir Cenckiewicz i in., „Lech Kaczyński. Biografia polityczna 1949–2005”, Poznań 2013;
2. Sławomir Cenckiewicz i Adam Chmielecki, „Prezydent. Lech Kaczyński 2005–2010” Warszawa 2016;

– wywiady i wspomnienia

3. Jarosław Kaczyński, „Odwrotna strona medalu” (Teresa Bochwic), Warszawa 1991;
4. „Czas na zmiany. Rozmowa z Jarosławem Kaczyńskim” (Michał Bichniewicz, Piotr Rudnicki), Warszawa 2014, wyd. 2 (pierwodruk 1993);
5. Artur Balazs i in., „Lech Kaczyński – portret” (Michał Karnowski), Kraków 2010;
6. Lech Kaczyński i in., „Dlaczego zawiedliśmy?” (Piotr Legutko), Kraków 2011;
7. Jarosław Kaczyński, „Porozumienie przeciw monowładzy. Z dziejów PC”, Poznań 2016;

– film dokumentalny

8. „Zanim będzie za późno”, 2016, reż. Krzysztof Nowak, Jarosław Rybicki.